

MISCELLANEA ARCHAEOLOGICA

NOVÉ NEOLITICKÉ SÍDLIŠTĚ U HVOZDCE, OKR. BRNO – VENKOV

MARTIN KUČA

V posledních letech se daří díky povrchovým sběrům úspěšně vyvracet do-
mněnku o tom, že spodní část Boskovické brázdy a Hvozdecké pahorkatiny byla
v pravěku téměř neosídlená. Několik málo lokalit je uvedeno v přehledu pravěkého
osídlení pro oblast Brno–venkov (BELCREDI a kol. 1989, 25, 42, 54, 153). Sporá
přítomnost archeologických nálezů je již spolehlivě odůvodněna stavem výzkumu.
Pedologické poměry nejsou skutečně v oblasti spodní části Boskovické brázdy
a Hvozdecké pahorkatině příliš příznivé. Kvalitnější sprašové půdy se vyskytují
v jejím východním okraji (DOLEŽEL 1997, 124) a ostrůvkovitě v západním.

V roce 1994 identifikoval polykulturní sídliště u Veverských Knínic J. Doležel
(1997, 124–125). Další sběry a nové drobnosti publikoval autor tohoto sdělení
(KUČA 2002, 175). Neolitické naleziště objevil M. Bálek leteckou prospekci
(BÁLEK 2000, 207), které bylo podrobněji publikováno po provedení sběru (KU-
ČA – ŽÁKOVSKÝ – SMÍŠEK 2002, 155–160). V okolí Veverských Knínic
a Hvozdce se podařilo prokázat poměrně husté osídlení v pravěku (zatím jen KUČA
– ŠLAJSNA 2003, 207; KUČA – VOKÁČ 2003, 208; VOKÁČ – KUČA 2002,
156). Z katastru Hvozdce byly dosud známy jen ojedinělé nálezy kamenné broušené
industrie (BELCREDI a kol. 1989, 42). V oblasti mezi Hvozdcem a Veverskými
Knínicemi se rozkládá další sídliště, objevené autorem na podzim roku 2002.

Neolitické sídliště se rozkládá na svahu s jihovýchodním sklonem v polní trati
„Klínek“ (ZM ČR 24–32–17 1:10 000 v okolí bodu 170 mm od Z s. č.: 130 mm
od J s. č.). Směrem k severozápadu s přibývajícím nadmořskou výškou se nálezy
vytrácí. Vlastní zjištěnou nadmořskou výšku, kde bylo spolehlivě prokázáno
osídlení, činí rozmezí 310–326 m n. m. Strategickou polohu dokládají dobré
půdní podmínky a soutok dvou potoků pod lokalitou (společně tvoří Melkranský
potok, který se vlévá při vyústění Helenčina údolí do potoka Veverky). Povr-
chový průzkum přinesl nálezy v podobě keramiky a kamenné štípané a broušené

industrie. Materiál datuje sídliště do kultury s lineární keramikou (LnK), několik střepů náleží kultuře s moravskou malovanou keramikou (MMK).

Většina střepů je nezdobená. Objevují se jak velmi jemné z plavené hlíny, tak hrubé, velmi nekvalitní, silné zlomky. Výpal je slabý, zbarvení střepů kolísá od bělavě šedé přes šedou, hnědou, oranžovou až jasně červenou barvu. Na pěti úlomcích je patrná výzdoba provedená liniemi (obr. 1:1–5). Na jednom exempláři se vyskytuje svisle protáhlá nota s dvěma liniemi, které notou prochází a za ní se teprve spojují (obr. 1:2). Zaujme ještě jeden zlomek okraje s téměř svislými liniemi, které nejsou zakončeny notovou značkou (obr. 1:1). Technickou výzdobu představuje fragment ucha (obr. 1:6). Kulturu s MMK reprezentuje zejména polokulovitý výčnělek (obr. 1:8) a pár střepů podle charakteristické příměsi, odlišitelné od kultury s LnK.

Kamenná štípaná industrie se objevila pouze v devíti kusech. Jde vesměs jen o úštěpy. Převažuje rohovec typu Krumlovský les (KL I v poměru ke KL II 3:2) (5 ks), jedním exemplářem je zastoupen rohovec typu Olomučany a vlářský červenohnědý radiolarit. Dva artefakty jsou přepáleny. Největší z rohovců typu KL obsahuje typický petrosilex. Drasadlo z radiolaritu pochází i z nedalekého lineárního sídliště ve Veverských Knínicích v poloze „Dlouhé díly“ (nepublikováno, sběr autora). Jeden úštěp z rohovce typu KL I má srpový lesk. Broušenou industrii reprezentuje vývrtek z amfibolického dioritu (obr. 1:7) a malý úlomek suroviny ze zelené břidlice typu Jistebko.

Podle relativní chronologie (ČIŽMÁŘ 1998) je naleziště z Hvozdece možné předběžně datovat do fází Ib a Iib moravské LnK. Další osídlení spadá do období kultury s MMK, její přesnější zařazení zatím není spolehlivě možné.

Osídlení spodní části Boskovické brázdy kulturou s LnK bylo poměrně početné. Ve vzdálenosti 1,5 km JV od lokality náleží sídliště ve Veverských Knínicích I. – III. stupni LnK (DOLEŽEL 1997, 124; KUČA 2002, 175), stejně vzdálené (1,5 km SV) je sídliště III. stupně kultury s LnK (KUČA – ŽÁKOVSKÝ – SMÍŠEK 2002, 155–160). Lokalita s LnK je identifikovaná rovněž v trati „Malé díly“ – 1400 m JV obce (KUČA – ŠLAJSNA 2003, 207).

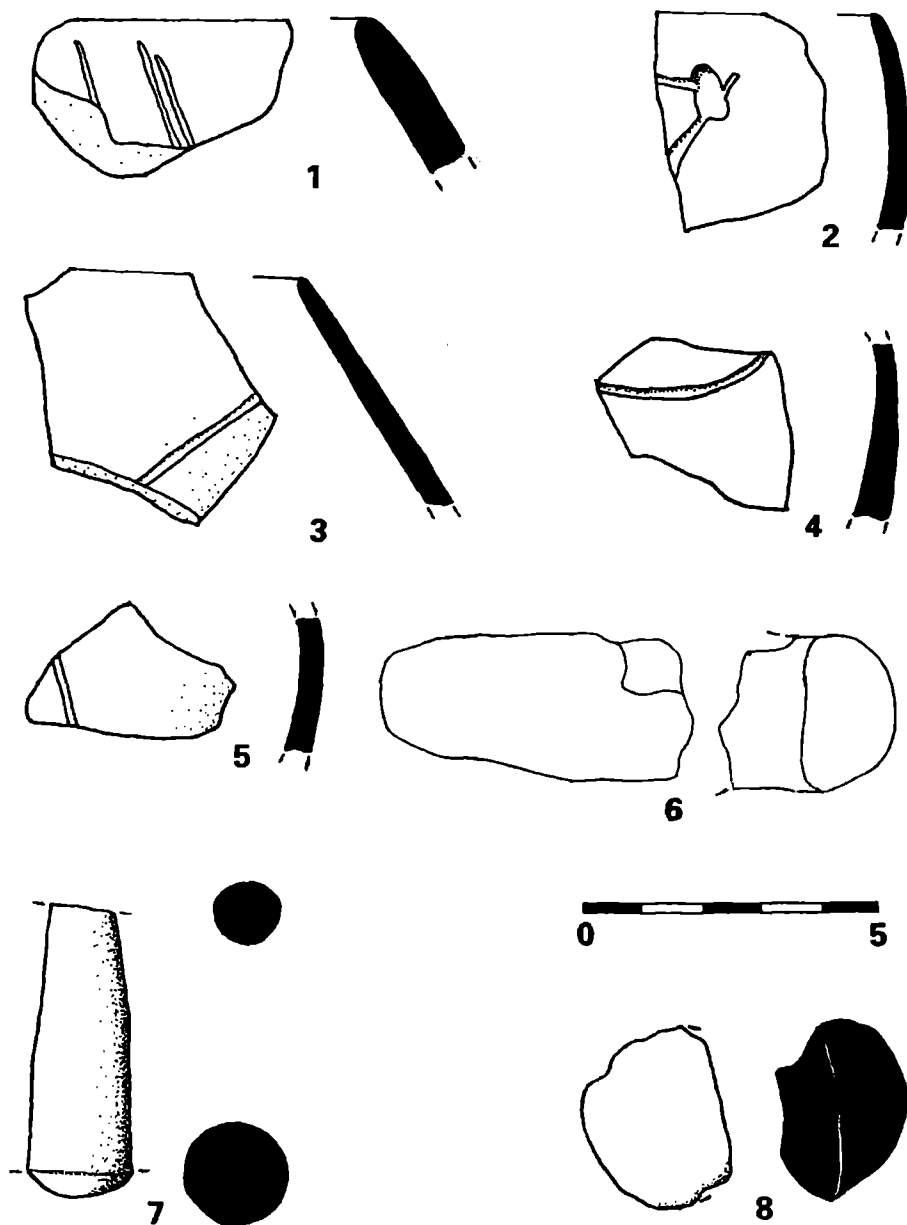
Tato předběžná zpráva o novém nalezišti u Hvozdece spolu s ostatními souběžně publikovanými lokalitami na jiném místě bude po skončení průzkumu završena celkovým soupisem a shrnutím pravěkého osídlení Hvozdecké pahorkatiny a spodní části Boskovické brázdy.

LITERATURA

- BÁLEK, M. 2000: Výsledky leteckého snímkování na Moravě v letech 1998–1999, PV 41, 1999, 199–207.
- BELCREDI a kol. 1989: Archeologické lokality a nálezy okresu Brno – venkov. Brno.
- ČIŽMÁŘ, Z. 1998: Nástin relativní chronologie lineární keramiky na Moravě, AMM sc. soc. LXXXIII 1998/1, 83–104.
- DOLEŽEL, J. 1997: Veverské Knínice (okr. Brno–venkov), PV 38, 1993–94, 124–125.
- KUČA, M. 2002: Veverské Knínice (okr. Brno–venkov), PV 43, 2001, 175.
- KUČA, M. – ŠLAJSNA, J. 2003: Hvozdec (okr. Brno–venkov), PV 44, 2002, 207.
- KUČA, M. – VOKÁČ, M. 2003: Hvozdec (okr. Brno–venkov), PV 44, 2002, 208.

KUČA, M. – ŽÁKOVSKÝ, P. – SMÍŠEK, K. 2002: Nové neolitické sídliště šáreckého stupně u Veverské Bítýšky, okr. Brno-venkov, SPFFBU M 7, 155–160.

VOKÁČ, M. – KUČA, M. 2002: Hvozdec (okr. Brno-venkov), PV 43, 2001, 156.

Obr. 1. Hvozdec, okr. Brno-venkov. Výběr nálezů z povrchového průřezu.

NEUE NEOLITHISCHE SIEDLUNG BEI HVOZDEC, LANDKREIS BRNO-UMGEBUNG

Mittels der Oberflächenforschung gelang es, eine neue Siedlung aus dem Zeitraum der Kultur mit Linearbandkeramik (Phase Ib und IIb) und mit der mährischen bemalten Keramik zu entdecken und zu erschliessen. Sie gehört zum Gebiet, das vor allem im Zeitraum der Kultur mit Linearbandkeramik dicht besiedelt ist, und das nach dem Abschluss der Oberflächenforschung ausgewert wird.

NÁLEZ POKLIČKY SE ZDOBENOU ZOOMORFNÍ RUKOJETÍ ZE ŽEBĚTÍNA, OKR. BRNO-MĚSTO

MARTIN KUČA

Při povrchovém průzkumu na známém neolitickém sídlišti v poloze „Na drdi“ na severním okraji městské části Brno-Žebětín byla nalezena 1. února 2002 v hluboké orbě část zoomorfní plastiky (KUČA 2001, 134). Jde o fragment pokličky, která je na bázi odlomená od spodní části; chybí i výzdobné ukončení v podobě zvířecích hlaviček (obr. 1). Na spodku předmětu je patrný malý otvor vedoucí skrz předmět (max. výška číní 3,9 cm, šířka 4,5 cm, tloušťka 1,6 cm). Barva výpalu je nahnědlá, k přípravě keramického těsta bylo použito jemnější hlíny bez hrubého ostřiva.

Výzdoba, tvořená jednoduchou rytou linií, pokrývá celý povrch zoomorfní rukojeti. Boční partii předmětu, rovněž vrchní mezi hlavičkami, pokrývají rovnoběžné čáry uspořádané v nepravidelném počtu nad sebou (obr. 1c,d). Hlavní výzdobný motiv není opět stejně provedený. Na jedné straně se jedná o ostře rytou výzdobu klikatkami, na druhé je zobrazen motiv rytých meandrů (obr. 1a,b). Technika provedení rýsování je odlišná. Místy jsou rýhy hlubší, jinde zase velmi nevýrazné.

Předmět byl vyzvednut z výrazněji porušeného objektu, který i s ostatním doprovodným materiálem v bezprostředním okolí nálezů náleží nepochybně kultuře s moravskou malovanou keramikou, konkrétně fázi Ib. Tomu nasvědčuje mimo jiné i výzdoba pokličky.

Pokličky se zoomorfní rukojeti jsou v nálezových celcích relativně početné. Vhloubená výzdoba se však nevyskytuje téměř vůbec. Analogický nález máme z nedalekých Rozdrojovic, „Neštěstí“ (PODBORSKÝ 1985, tab. 144:3), s určitostí stejně chronologicky zařaditelný (doloženo osídlení mj. ve fázi Ib kultury s MMK). Tím se dají upřesnit určité nejasnosti při interpretaci (srov. PODBORSKÝ 1985, 137). Podobný exemplář pochází patrně ještě z Drnovic (PODBORSKÝ 1985, 137). Výrazné výtvarné a estetické cítění lidí v mladém neolitu na Moravě je v materiální kultuře zvláštní fenomén, a proto oprávněně přitahuje patřičnou pozornost. Uvedený nový nález ze Žebětína je nepochybně další, který se objeví při budoucím souborném zpracování problematiky osídlení s MMK staršího stupně na Brněnsku.